

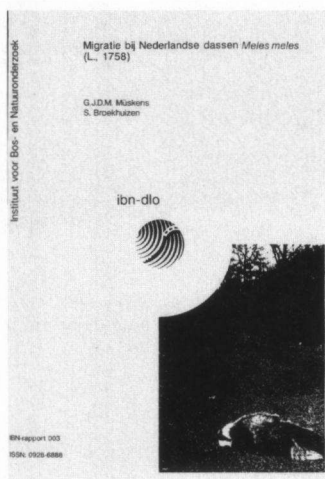
BOEK BESPREKING

Migratie bij Nederlandse dassen

Sinds de verschijning van het Natuurbeleidsplan in 1990, wordt er meer aandacht besteed aan de verplaatsingen van dieren binnen en tussen populaties. Omdat onderzoek naar zoogdieren op dit gebied arbeidsintensief is, wordt meestal gebruik gemaakt van toevallige waarnemingen. Zo proberen Müskens & Broekhuizen aan de hand van verkeersslachtoffers een beeld te krijgen van de verplaatsingen van dassen in Nederland. In hun rapport behandelen de schrijvers geslachts-, leeftijds- en seizoensverschillen in relatie tot de afgelegde afstand. Daarbij gaan ze er van uit, zoals in dit soort onderzoeken gebruikelijk is, dat de verongelukte dassen afkomstig zijn uit de dichtstbijzijnde (hoofd)-burcht. De schrijvers beschikken echter ook over gegevens van gemerkte dassen, die als jong op een burcht gevangen zijn. Bij de analyses van de verplaatsingen blijkt de uitkomst sterk afhankelijk van de gebruikte methode. Berekend vanaf de dichtstbijzijnde belopen burcht is de afgelegde afstand zelden groter dan drie kilometer. Berekend vanaf de plaats waar de dieren gevangen waren, was de afstand echter veel groter. De conclusie van de auteurs luidt dan ook dat kwantitatieve gegevens over de verplaatsingen van dassen niet alleen aan verkeersslachtoffers zijn te ontleen. Dit rapport levert een belangrijke bijdrage aan het opstellen van modellen over de populatiedynamica van dassen.

Dennis Wansink

Müskens, G.J.D.M. & S. Broekhuizen, 1993. Migratie bij Nederlandse dassen *Meles meles* (L., 1758). IBN-rapport 003, Wageningen, 33 pagina's. Het rapport is te bestellen door overmaking van f10,- (BF 180) op Postbank 948540 van IBN-DLO te Wageningen onder vermelding van het rapportnummer.

Verontreiniging van natuur in Nederland

Door medewerkers van het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek (IBN) is in Nederland een inventarisatie uitgevoerd naar de effecten van milieuvreemde stoffen op de natuur. De uitkomsten zijn gepubliceerd in een rapport, dat een overzicht geeft van de bestaande kennis. De beschikbare informatie wordt per plante- en diergroep behandeld. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen terrestrische en aquatische soorten (groepen). Bij de zoogdieren wordt nader ingegaan op metallisch lood bij muizen, zware metalen bij de das, pesti-

ciden in vleermuizen, en PCB's bij zeehond en otter. Vervolgens geven de auteurs een overzicht van de verontreiniging van diverse gebieden in Nederland. Daarbij staan de grote wateren centraal. Geconcludeerd wordt dat het meest bekend is over de effecten van zware metalen bij gewervelde dieren in aquatische milieus. Aanbevolen wordt meer ecotoxicologisch onderzoek aan hogere planten te doen en in monitoringprogramma's speciale aandacht te schenken aan hogere dieren en aan effecten op ecosysteemniveau.

De samenstellers zijn er in geslaagd een aanzienlijke hoeveelheid ecotoxicologische informatie overzichtelijk bij elkaar te brengen. De ernst van de effecten van milieuvreemde stoffen voor de natuur is daarmee goed geïllustreerd. Tegelijk moet geconstateerd worden dat onze kennis nog lang niet voldoende is om de gevolgen voor soorten of ecosystemen aan te geven.

Piet van der Reest

Elbers, M.A. & P.E.T. Douben, 1992. Effecten van stoffen op de Nederlandse natuur: een inventarisatie. IBN-rapport 005, Wageningen, 95 pagina's. Het rapport kan besteld worden door overmaking van f 25,- (BF 450) op Postbank 948540 van het IBN-DLO te Wageningen, onder vermelding van het rapportnummer.

Noordse woelmuis in Noord-Holland

In zomer en najaar van 1992 is, onder auspiciën van de VZZ, de verspreiding van de noordse woelmuis in Noord-Holland onderzocht. Op 60 lokaties, verdeeld over 27 potentiële leefgebieden, werden inloopvallen uitgezet. In totaal werd 352 keer een noordse woelmuis gevangen, verdeeld over 18 gebieden. Het verspreidingsgebied komt in grote lijnen overeen met de situatie in de jaren zestig. De soort blijkt vooral voor te komen in

vijf grote natuurgebieden: Guisveld, Westzijdeveld, Oostzanerveld, IJperveld en Eilandspolder. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat kleine moerassen dichtbij grotere moerascomplexen vaker bezet zijn dan vergelijkbare moerassen verder weg.

Het onderzoek heeft ook informatie opgeleverd die van belang is voor het beheer van de moerasgebieden. De soort reageert gunstig op moerasontwikkeling, maar ongunstig op bosontwikkeling. Maaien, riet-snijden en beweiding hebben eveneens een negatieve invloed. Het rapport biedt veel informatie voor het opstellen van het landelijke soortbeschermingsplan voor de noordse woelmuis, de Beleidsvisie Soortenbescherming Noord-Holland, en beheersplannen voor de betreffende natuurterreinen.

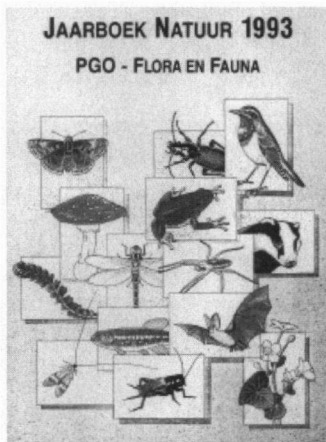
Piet van der Reest

Vliet, F. van der, 1993. De Noordse woelmuis in Waterland en de Zaanstreek. VZZ-mededeling nummer 10, Utrecht, 40 pagina's. Prijs (inclusief porto): f 10,- (BF 180). Het rapport is te bestellen door overmaking van het bedrag op Postbank 203737, of op rekening 000-1486269-35 ten name van de VZZ te Utrecht, onder vermelding van het rapportnummer.

Ontwikkeling flora en fauna Nederland

De Particuliere Gegevensleverende Organisaties (PGO's) in Nederland hebben onlangs, onder de titel Jaarboek Natuur 1993, een overzicht gepubliceerd van de veranderingen in het voorkomen van plant- en diersoorten. Per diert- en plantengroep worden onderzoek, ontwikkelingen en zeldzaamheid beschreven. Sim Broekhuizen leverde namens de VZZ een bijdrage; Jan Buys en Hans Hollander namens de VLEN/svo.

Het boek bevat een grote hoeveelheid informatie, voor de meeste groepen bijgewerkt

tot begin jaren negentig. Het meest volledig is het beeld van hogere en lagere planten, dagvlinders, amfibieën, reptielen en vogels. Van zoogdieren, vissen en veel ongewervelde dieren bestaat slechts een kwalitatief beeld. Bij de meeste groepen zijn de laatste jaren meer soorten verdwenen dan toegenomen. De oorzaken van de achteruitgang zijn doorgaans slechts globaal bekend; biotoopvernietiging, vermessing en verdroging lijken belangrijk.

Het is duidelijk dat het onderzoek van de PGO's krachtig moet worden gestimuleerd, opdat ook in de toekomst duidelijke signalen aan overheid en samenleving kunnen worden gegeven.

Piet van der Reest

Swaay, C.A.M. van & I. van Halder (redactie), 1993. Jaarboek Natuur 1993. PGO Flora en Fauna. Uitgegeven door de Vlinderstichting. Te bestellen door overmaking van f 20,- (BF 360) op Postbank 5134425 van de Vlinderstichting, onder vermelding van 'Jaarboek Natuur 1993'.

Nederlandse zoogdieren in 2010

Het ministerie van Volks-huisvesting, Ruimtelijke ordening en Milieubeheer heeft een aantal proefprojecten opgezet om de aantalsontwikkeling van planten en dieren te kunnen voorspellen. Het project voor

de zoogdieren is uitgevoerd door de VZZ. Het rapport van dit onderzoek bevat een inventarisatie van biologische gegevens van 39 zoogdiersoorten: het areaal, de stand en de aantalsontwikkeling tot op heden. Vervolgens wordt per soort de gevoeligheid voor een zestal milieufactoren gegeven: klimaatverandering, verzuring, vermessing, verdroging, verspreiding van milieuvreemde stoffen en versnippering van het landschap.

De auteur geeft in het begin van het rapport duidelijk aan dat de prognoses gebaseerd zijn op onnauwkeurige gegevens. Deze waarschuwing is zeker niet misplaatst, want het aantal met zekerheid aange- toonde relaties tussen zoogdieren en milieufactoren bedraagt minder dan 10 %. Bovendien zijn sommige interpretaties speculatief. Zo wordt gesteld dat steenmarters weinig gevaar lopen op accumulatie van giftige stoffen doordat zij in zomer en najaar van vruchten leven. Dit is echter niet vastgesteld. Sommige conclusies zijn onge- nuanceerd.

Het rapport maakt duidelijk dat de kennis voor het voorspellen van aantalsontwikkelingen feitelijk ontbreekt. De waarde van het rapport ligt vooral in de inventaris die is opgemaakt en het aangeven van lacunes, die door onderzoek opgevuld moeten worden. Helaas ontbreken aanbevelingen voor nader onderzoek.

Piet van der Reest

Zoon, C.P.M., 1993. Nederlandse zoogdieren in 2010. Proefproject Flora en Fauna 2030. Achtergrondreeks, deel 7 / VZZ-mededeling nummer 8. 125 pagina's. Het rapport is te verkrijgen bij het Directoraat Generaal Milieubeheer, Postbus 30945-6555, 2500 GX Den Haag.

